

פרק ב'

הגננת וההורים

פרק ב' - הגנת והורים

משמעות הקשר בין ההורים לגנת

בית וגן, גנת והורים - שתי סביבות שונות, והילדים נעים ביניהן. בעבר, לא נהוג היה להתייחס לחשיבות הקשר שבין סביבות אלה, ונוכחות ההורים לא נתפסה כמובנת מאליה במערכת החינוכית. על-פי הגישה המסורתית, מעורבות הורית מתבטאת בפעילות למען המסגרת החינוכית. ההורה נתפס כמסייע למשימות של המסגרת, והוא מתבקש לעסוק בדרך-כלל בהתנדבות, באיסוף תרומות, או בעזרה לילד בהכנת שיעורי-הבית. על-פי גישה זו, למסגרת החינוכית ולמשפחה תפקידים שונים, והמגע ביניהם מוגדר ומוגבל לזמנים ולנסיבות ברורים¹.

במהלך עשרים השנים האחרונות, התפיסה המסורתית לגבי מעורבות הורים עברה שינוי. התקבלה תפיסה מערכתית בתחום הפסיכולוגיה והחינוך, המתייחסת לגורמים שונים המשפיעים על התפתחות הילד באופן ישיר או עקיף. הילד נמצא בתוך מערכת משתנה, דינמית, מושפע על-ידי המשפחה, הסביבה, החברים והגן, וגם משפיע עליהם. ובנוסף לכך, קיימות השפעות הדדיות בין כל הגורמים. ההשפעה ההדדית בין הגנת לבין ההורים היא נושא הפרק הנוכחי.

קיימת הצטברות של ממצאים מחקריים המצביעים על חשיבות תרומת המשפחה להתקדמותם של ילדים במסגרות החינוכיות. המסגרות החינוכיות דורשות מהילדים ללמוד, מספקות להם את ההזדמנויות לכך ואף מעניקות תגמולים על הישגים. המשפחה מספקת את "אבני-הבניין" המאפשרות למידה – היא מעצבת את עמדות הילד, את תפיסתו העצמית ואת יכולתו להשקיע מאמצים במשימות הלימודיות. ההישגים הלימודיים של הילד הם תוצאה של שני סוגי תשומה אלה². נמצא שרפורמות חינוכיות, המתמקדות במערכת החינוך והמחנכים בלבד, מניבות תועלת מצומצמת, שכן למשפחה השפעה משמעותית בקידום הלימודי¹, וכי למעורבות הורים בגן יש השפעה משמעותית על התקדמות הילדים במסגרות החינוך בהמשך. על רקע ממצאים אלה, התפתחה גישה חדשה בנושא מעורבות הורים, גישה השותפות בין ההורים לבין המסגרת החינוכית, המדגישה את מערכות היחסים בין ההורים לבין המסגרת. מטרתה של השותפות היא לטפח את ההתפתחות הלימודית והחברתית של הילדים.

כיצד צריך להתנהל הקשר השיתופי בין ההורים לבין הגנת על בימת הגן? בבית-הספר נמצא כי תקשורת טובה בין מחנכים להורים, ושיתוף ההורים בקבלת החלטות, משפיעים על מידת היוזמה, העצמאות וההישגים הלימודיים של ילדיהם³. ובגיל הגן נמצא כי תכניות שהביאו

כל הגן במה

הגננת, הסייעת והמארגן המסייע

למעורבות הורים בצורה עקבית ושיטתית היו יעילות ובעלות השפעה לטווח הארוך⁴. מעורבות הורים מודגשת במיוחד כשמדובר בגיל הגן, והיא נתפסת היום כמכרעת בהשפעתה על הצלחת הילדים, ובמיוחד נכון הדבר ביחס לילדים הסובלים מחסכים סביבתיים בגן וגם בהמשך הדרך⁵. ברם, למרות קיומה של הסכמה עקרונית שיש חשיבות רבה להיווצרותם של קשרים חיוביים וקרובים בין הורים לבין מחנכות בגיל הרך, בפועל מתעוררים לעיתים קשורים ביצירת קשר זה⁶. למשל, נמצא כי גננות רבות תומכות עקרונית במעורבות הורים, אך הן אינן בהכרח סבורות שהן עצמן אלה האחראיות לקידומה⁷.

טבעי היה שההורים והגננת יזהו אלו באלו בני ברית ובעלי עניין משותף, והוא – טובת הילד. אך הדברים אינם פשוטים כל כך. ההורה, הנפרד מילדו הצעיר ומעבירו לטיפול הגן, אינו עושה זאת תמיד בלב שלם. לפעמים הורים הדואגים לילדיהם מנסים להשפיע על הנעשה בגן כדי שהסביבה תתאים יותר לילד – והם נתפסים כמתערבים. לעיתים הם מנסים להתגבר על דאגתם על ידי התנתקות, ואז הם נתפסים כלא מעורבים מספיק! לפעמים יש שוני גדול בין תפיסת הגננת לבין תפיסת ההורים לגבי נושאים משותפים, עקב הבדלים על רקע תרבותי או ערכי.

גננת היוזמת קשר עם ההורים ומזמינה אותם לקחת חלק במתרחש על בימת הגן יכולה לעקוף חלק מהמכשולים המתעוררים בקשריה עמם. בתור ה"במאית" של המעשה החינוכי, תפקידה הוא לתאם ציפיות סביב יצירת הקשר. התיאום נוגע בסוגיות כגון: מה יעשו הגננת וההורים ביחד, על מה ישוחחו, ולמי ניתנת סמכות ההחלטה בנושאים שונים.

האחריות הכללית לחינוכם של הילדים אמנם מתחילה אצל ההורים, אך הגננת אחראית על אותו חלק של ה"מחזה" ההתפתחותי המתרחש בגן. היא יודעת מה ניתן לצפות מהילדים הודות להכשרתה, לידע שלה ולניסיונה עם בני הגיל, והיא גם בוחרת את ה"מחזה", שהוא התכנית החינוכית, בהתאם לכך. גם ההורים הם מחזאים ובמאים במסגרת התיאטרון הביתי. מומחיותם היא בכך שהם מכירים את יכולותיו, כישורנותו ומגבלותיו של ה"שחקן" הצעיר הנשלח לגן ולמסגרות אחרות. והוא, מצידו, מגיע לגן עם "הוראות במה" שקיבל מהוריו. קשר טוב בין הגננת להורים עשוי לספק לה מידע חשוב לגבי רגשותיו, מחשבותיו ושאיפותיו של הילד בגן. בנוסף להיכרות הכללית עם אישיות הילד והרקע המשפחתי שלו, חשוב העדכון היומיומי לגבי אירועים, מצוקות, פרידות ושינויים אחרים החלים בחייו של הילד.

לכל גננת דרכים משלה ליצירת הקשר עם ההורים.

ערוצי התקשורת בין ההורים לגן

כבר ציינו שהגננת בכובע שלה כ"מנהלת הבמה" של המעשה החינוכי, היא האחראית לכך שכל המעורבים בו יגיעו למקום המיועד להם, יידעו מה מתרחש ומה תפקידם. ה"סצינות" המשוחקות בין ההורים לבין הגננת מתנהלות, בדרך-כלל, בזמנים ובמקומות ידועים מראש, לדוגמא:

- ביקור ההיכרות הראשון של ההורים והילד עם הגננת, הנערך לפני תחילת שנת הלימודים.
- מפגשים יומיומיים בכניסת הילד לגן בבוקר ובסיום יום הלימודים בשעת הצהריים.
- שיחות יזומות של הגננת וההורים במפגשים מתוכננים, ימים פתוחים במסיבות בגן בהנחיית הגננת בהם משתתפים הורים וילדים.

"כל הגן במה" מערכה שנייה, תמונה א'

על הגננת לקבוע את מועדי ה"חזרות" עם ההורים, שהנם שחקנים מרכזיים התומכים בילדיהם, כוכבי ההופעה בגן. עליה לתת את הדעת על התדירות שבה מתרחשים מגעיה עם ההורים, העיתוי והמקום. כן עליה להחליט מה סוג הקשר שהיא מעוניינת לפתח עם ההורים.

מהי מידת פניות הגננת וההורים לניהול הקשר?

ההורים מביאים את ילדם לגן בבוקר והולכים לעמל יומם. לעיתים בעת המפגש הקצר הזה עם הגננת ראשם כבר טרוד במטלות מקצועיות או במטלות אחרות הניצבות לפניהם. הם מעוניינים שילדם יהיה טוב בגן ומצפים כי הגננת תדאג לכך שהמעבר מן הבית לגן יהיה חלק ככל האפשר ללא בכי או כעס. מצד שני, בראותם את הילד נפרד מהם בקלות ורץ לגן, הם עלולים לחוש צביטה בלב שהנה מישוהו אחר תופס את מקומם בלבו של הילד.

על-מנת לסייע להורים, נוהגות גננות לומר להורה מספר מילים על הילד שהופקד בדיהן. מילים אלו מסייעות להורה להיות רגוע ובטוח כי ילדו נמצא בידיים טובות עד שיגיע בצוהרי היום לקחת אותו. אך לגננת אחריות על מספר רב של ילדים ועליה לייצר קשרים עם מספר כפול של הורים. משימה זו אינה קלה ועלולה לתת לגננת תחושה שהיא עסוקה יתר על המידה בקשר ובתקשורת עם הורי הגן במקום להתפנות לילדים שהם הם הקליינטים הישירים שלה. בנוסף, הגננת חשה לפעמים שאינה יכולה ליצור אותו סוג קשר עם כל הורי הגן, כאשר עם חלק מן ההורים היא יכולה להיות מיוחדת ועם אחרים לקיים קשר ענייני בלבד. ייתכנו גם מצבים בהם הקשר עם ההורים לא יהיה תקין, ואף ילווה ברגשות קשים.

כל הגן במה

כאשר הגננת מודעת לסוגי הקשר השונים שהיא מייצרת עם הורי הגן, היא יכולה גם לשפר את הקשר באופן מכוון או להימנע בעדינות מקשרי ידידות קרובים במיוחד עם ההורים (המעלים את הציפיות מן הגננת ובמקביל עלולים גם לגרום לאכזבות).

כדי ליצור מערכת קשרים מורכבת כל כך, על הגננת לפנות עצמה לטיפוח של צומתי קשרים - מקומות המפגש היומיומיים והמפגשים היזומים על ידה או על-ידי ההורים. כדאי לה לתכנן את המסרים שתעביר להורים בצמתים אלו תוך שהיא מודעת לצימאון ההורים לדעת שילדם נמצא במוקד התעניינותה של הגננת מחד גיסא, ולחששם הגדול לשמוע דברי ביקורת או מידע בעייתי אודות ילדם מאידך גיסא.

בבואה לתחזק את הקשר עם ההורים טבעי שהגננת תתלבט בשאלות הבאות:

1. האם הקשר עם הורים צריך להיות יומיומי, שבועי, או אחר?
2. האם רצוי ליזום שיחות כעניין שבשגרה?
3. האם עדיף להקדיש את הזמן למצבים בעייתיים בלבד?
4. האם שיחות אישיות ואינטימיות הן הדרך המתאימה ביותר ליצור קשרים עם ההורים, או שעדיף להיפגש אתם בקבוצה?
5. האם יש לעודד ביקורים בגן? האם ההורים מתבקשים לתאם ביקורים מראש?
6. באיזו מידה ניתן להבנות מראש את נוהלי הקשר עם ההורים?
7. כיצד יכולים ההורים להיות שותפים לתכנון נוהלי הקשר בינם לבין הגננת, תוך התחשבות בדרישות העבודה של הגננת וכן בצורך שלה בזמן פנוי ופרטי?

בכל גן, נרקם דפוס שונה של קשר בין ההורים לגננת. דפוס זה מושפע הן מהעדפותיה של הגננת והן ממאפייני ההורים של הגן בזמן נתון. ללא תלות בסגנון יצירת הקשר, חשובה המודעות לדרכים בהם יועברו מסרי תקשורת שיאפשרו את המשכיות הקשר.

לרשות הגננת אמצעים שונים ומגוונים ליצירת קשר עם ההורים. הגננת עשויה להשתמש בתקשורת כתובה - מכתבים אישיים להורים, או מודעות על לוח הורים. ניתן גם להזמין את ועד ההורים לסייע בהעברת מסרים טלפונית או בכתב. לעיתים קרובות יש צורך להשתמש בערוצי תקשורת אחדים כדי להעביר אותו המסר ויש לחזור על המסר מספר פעמים על מנת שייקלט. דבר זה דומה להקניית ידע בעזרת ערוצי המחשה שונים או להעברת מסרי פרסומת באמצעים המשלבים מספר ערוצי פרסום, כמו: עיתונות, טלוויזיה, אינטרנט ושלטי הרחוב. רצוי שהגננת תוודא שמסריה אמנם נקלטו על ידי ההורים ושהמסרים שלהם הובנו על ידה, וכך תוכל לחסוך מעצמה ומן ההורים אי-הבנה ועוגמת נפש.

התמודדות הגננת עם דילמות שכיחות בקשר עם הורים

ביחסי ההורים והגננת, כמו על בימת התיאטרון, קיימים גם מתחים ועימותים המעוררים דילמות אצל הגננת. דילמות אלו נובעות ממקורות שונים. אחד ממקורות אלו נעוץ בהגדרת תפקיד הגננת ובמבנה העבודה שלה, ודילמות מסוג זה הן נורמטיביות. מקור נוסף הוא הבדלים תרבותיים, אידיאולוגיים, ערכיים ואמוניים הקיימים בין הגננת לבין הורה זה או אחר. דילמות כאלו אינן יוצאות דופן, אלא הן מנת חלקה של כל גננת, אך בכל זאת הן עלולות להקשות לעיתים על תפקודה של הגננת ולכן כדאי לעסוק בהן.

דילמות הנובעות מהגדרת התפקיד של הגננת:

מעורבותם של הורים בעבודת הגן הולכת ונעשית מקובלת יותר בישראל. לגננת חשוב להציג בפני ההורים את עבודתה, לערב אותם בתהליך החינוכי הנעשה בגן ולהציג בפניהם את תוצרי העבודה. חשיפת הפעילות המתבצעת על בימת תיאטרון הגן אינה תמיד קלה לעשייה, אך היא חשובה על מנת לטפח את השותפות עם ההורים.

לשותפות זו גוונים שונים, אך המטרה הנה להגיע למעורבות פעילה תוך שיתוף פעולה בין הגננת להורים. לעיתים המעורבות נתפסת בעיני הגננת כרצויה וכמבורכת, אולם קורה והמעורבות נתפסת כהתערבות מזיקה.

גננת שהייתה רגילה להיות ציר מרכזי של מערכות היחסים בגן, ובעלת יכולת החלטה בלעדית, עלולה להרגיש שמעורבות ההורים מהווה מעין "פלישה" לתוך מארג היחסים הקרובים בינה לבין צוות הגן, וכן בינה לבין ילדי הגן. דרישות רבות של ההורים עלולות לעורר אצל הגננת תחושת חוסר שליטה והתנגדות, ובמקרים קיצוניים אף עוינות. דבר זה יקשה עליה לנהל בצורה יעילה את עבודת הגן וגם עלול למנוע ממנה להתייחס בצורה מתאימה אל ההורים כמשאב אנושי. מאז ומתמיד ציפו גננות למידה מסוימת של מעורבות הורים, אך המעורבות הגוברת כיום עלולה לאיים על תחושת האוטונומיה של הגננת.

מאידך, ישנם מצבים בהם הגננת סבורה שמעורבותם של ההורים אינה מספקת, דבר העלול להעלות אצלה ביקורת כלפי ההורים. ביקורת זו עלולה להתעורר אפילו במצבים הפשוטים ביותר, למשל בנושא האוכל שהילד מביא לגן. לדוגמא, גננת הרואה שילד מסרב באופן קבוע לאכול את הכריך ופונה אל הוריו בבקשה לשנות את מרכיבי הכריך ולא נענית, עלולה להטיל ספק במידת ההשקעה והדאגה של הורים אלו.

הקושי בגיוס הורים כאלה עלול לגרום לגננת לחוש כאילו המשא של הדאגה לקידום הילד מוטל על כתפיה בלבד, וכי אין לה שותפים.

כל הגן במה

הגננת, הסייעת והמארגן המסייע

אם כן, הגננת נדרשת להתייחסות גמישה כלפי הורים שעמדתם ביחס לשותפות גננת- הורים הנה קיצונית לכאן או לכאן. לא קל לגננת לוותר על האוטונומיה שאליה הורגלה מחד גיסא, ומאידך גיסא קשה לה לחוש סובלנות כלפי הורים שאינם "מגויסים" דיים לטובת הילד, בהתאם לתפיסת הגננת. מודעות הגננת לעמדותיה שלה ביחס למעורבות ההורים יחד עם מיפוי עמדות ההורים בנושא עשויים לסייע למציאת המידה המתאימה של שותפות ביניהם. השאלות הבאות מכוונות לקדם בדיקה-עצמית של עמדות הגננת ביחס למעורבות ההורים:

1. באיזו מידה חשוב לי לעודד את מעורבות ההורים בגן?
2. כיצד ובאיזו מידה אוכל לקדם מעורבות ההורים את ילדיהם, במישורן או בעקיפין?
3. כיצד ובאיזו מידה עלולה מעורבות ההורים להזיק לניהול הגן ולקידום הילדים?
4. באילו נושאים כדאי לטפח את מוכנות ההורים לקדם את ילדיהם במסגרת הגן?
5. מהי תדירות הקשר הרצוי עם ההורים בנושא זה?
6. באיזו צורה ייבנה הקשר ובאילו תכנים יעסקו?
7. אצל אילו הורים קיימת נכונות לפעול למען קידום ילדיהם במסגרת הגן?
8. האם ישנם הורים העלולים לצפות למעורבות בניהול הגן שהיא לדעת הגננת גובלת בהתערבות?
9. האם ישנם הורים העלולים להתקשות להתגייס לטובת ילדיהם?
10. מהן הדרכים היעילות לגיוס הורים בעלי מידת מעורבות נמוכה מדי?
10. כיצד ניתן למתן הורים הנוטים להתערב יתר על המידה במתרחש בגן?
11. כיצד ומתי יש לערוך תיאום ציפיות בין הגננת לבין ההורים לגבי מידת המעורבות הרצויה?
12. מה יכול לסייע ליצירת סוגי קשר כה שונים עם ההורים, המתאימים לצורכיהם וצורכי ילדיהם?

דילמה שכיחה אחרת הנובעת מהאופן בו תופסת הגננת את תפקידה מתייחסת לציפיותיה מעצמה כמקדמת וכמפתחת את הילדים בגן. מתוקף הגדרת תפקידה, אמורה הגננת לקדם את הילדים ולאפשר להם ללמוד בקצב המתאים לגילם וליכולתם, לעורר סקרנות, לאמנם בכישורים ובמיומנויות ולאפשר פניות רגשית וחברתית תוך המחשה והתנסות חווייתית. תכנית העבודה של הגננת נגזרת מהגדרה זו ומתאימה למרבית הילדים.

הורי הילדים בגן אינם תמיד שותפים לתפיסת הגננת לגבי תכנית הלימודים בגן ותפקוד ילדיהם ביחס לתכנית זו. לדוגמא, ישנם הורים החושבים כי ילדיהם זקוקים לאתגר ולדרבון מעבר לתוכניתה של הגננת. הורים כאלו עלולים לדרוש מן הגננת להאיץ את הלימודים ולהגביה את רמתם, ואף עלולים להביע ביקורת על עבודת הגננת. מצד שני, ישנם הורים שאינם מעריכים את הנעשה בגן וסבורים שפיתוח וחינוך הילד נעשה בעיקר בחיק המשפחה, ולכן אינם שותפים פעילים מספיק להתרחשויות הלימודיות בגן. קבוצה שלישית של הורים הם הורי ילדים המתקשים בהתנהגות ובתפקוד בגן. הורים אלו עלולים לתפוס את תכנית העבודה של הגננת כתובענית וכלוחצת על הילד, והם יתקשו לשתף עמה פעולה במתן סיוע לילדם.

השאלות הבאות תוכלנה לסייע במיפוי עמדות ההורים ביחס לתכנית הלימודים בגן:

1. למה מצפים ההורים בתחום ההתקדמות הלימודית של ילדם בגן?
2. מה הם מצפים ממני בתחום זה?
3. מה אני מצפה ביחס להתקדמות הלימודית של כל אחד מילדי הגן, תוך התחשבות ביכולותיו וחולשותיו?
4. מה אני מצפה מעצמי כמקדמת את הילדים מבחינה לימודית?
5. האם ציפיותיהם של ההורים תואמות את ציפיותי כגננת?
6. כיצד ניתן לעשות תיאום ציפיות ביני לבין ההורים בנושא ההתקדמות הלימודית של הילדים?

דילמות שמקורן במבנה העבודה בגן הילדים:

ישנן דילמות הנובעות ממגבלות הזמן העומד לרשות הגננת.

פרק הזמן של שהיית הילד בגן במשך השנים בכלל, משך שנת הלימודים ומשך יום הלימודים הנם מוגבלים כמובן. הגננת רוצה לתת את המרב והמיטב לכל ילד, ולשלחו בסופם של יום או שנה מצויד כראוי להמשך דרכו. הגננת מקבלת ילד מסוים לחינוכה לתקופה של שנה או שנתיים בדרך-כלל. פעמים רבות הגננת מודעת לעובדה שתקופת הגן הנה תקופה חשובה ביותר בהתפתחות הילד, והיא הייתה רוצה להיות משמעותית בקידום התפתחותו של הילד למרות טווח הזמן הקצר העומד לרשותה. כאשר מתעוררים קשיים מיוחדים בהתקדמות הילד, היא עלולה לחוש הצפה נוכח צורכי הילד המרובים. היא עלולה להפעיל לחץ על ההורים לזרז הליכי אבחון וטיפול, דווקא משום תחושת קוצר הזמן העומד לרשותה. היא עלולה אף לחוש תסכול וכעס במידה וההורים אינם נענים מיד להצעותיה או אם הם

כל הגן במה

מביעים את התנגדותם. להורי הילד המלווים אותו מראשית חייו, יכולה להיות זווית התבוננות ארוכת טווח ושונה על קצב ההתפתחות ועל קשיי הילד, הן מתוך השוואה לעצמם או לאחים בוגרים יותר והן משום הצורך להיאחז בתקווה שהדברים יסתדרו מאליהם ללא התערבות, "שהזמן יעשה את שלו". ברור ששתי גישות אלו עלולות ליצור מתח כשהורים נתפסים כמתכחשים לקשיי הילד ואילו הגננת נתפסת כחודרנית וכקצרת רוח. לפעמים, במצבים כאלה ההורים זועמים, מתלוננים בפני סמכות גבוהה יותר על הגננת ואף נוקטים באיומים ובאלימות.

השאלות הבאות עשויות לסייע לגננת החשה שהזמן אינו פועל לטובתה.

1. מה ידוע לי על מצבו ההתפתחותי של הילד לפני הגיעו לגן? כיצד טופל?
2. מתוך צרכיו הרבים של הילד, מה חשוב ביותר כמוקד להתערבות חינוכית וטיפולית בהווה?
3. באיזו מידה סביר לקדם את הילד המסוים הזה בפרק הזמן העומד לרשותי?
4. מה תפקידי בעת העברת התרשמותי, ביחס לקשיי הילד, להוריו?
5. מה ציפיות ההורים ממני בנושא סיוע לילד בפתרון קשייו?
6. כיצד ניתן לחלק את העבודה ביחס לקידום הילד בין ההורים, לגננת ולמטפלים אחרים?
7. מה תהיה תרומתי האפשרית למתן סיוע לילד במסגרת החינוכית הבאה?

דילמות הנובעות משוני תרבותי-אידיאולוגי-ערכי או אמוני:

בשיחות עם גננות עולים לעיתים קרובות פערים בין עמדות הגננת לבין אלו של ההורים בנושאים כגון משמעת, תכנים לימודיים, הישגיות, נושאים שאסור לעסוק בהם (טאבו), תזונה ולבוש, משמעות הכללים של המסגרת החינוכית וההתפתחות התקינה של הילד.

הגננת מייצגת את העמדות והערכים המקובלים בחברה והיא אמורה להנחיל אותם לילדים. לדוגמא, בגן הישראלי מעודדת הגננת את הילדים לבטא את רגשותיהם ומחשבותיהם באופן מילולי במסגרת פרטנית, בקבוצות קטנות וגם במליאה, תוך שהיא מקבלת את רגשותיהם גם אם הם קשים. היא עצמה מהווה דגם לתקשורת מילולית במצבים קבוצתיים. ישנם ילדים שחונכו שלא להתבלט בחברה, ולהימנע מדיבור בנוכחות מבוגרים ודמויות סמכות. גננת, המבחינה בהיעדר התבטאות חופשית אצל ילד מסוים, עלולה לדאוג שמא מדובר בקושי שפתי, ולהפנות את תשומת לב ההורים לעובדה. אם תציע לבדוק את הקושי של הילד בלי לברר את נורמות ההתבטאות המילולית של הסביבה המשפחתית, היא עלולה

להחטיא את המטרה ואולי גם לפגוע ברגשותיהם של ההורים ובכבודם. היות וישראל הנה מדינה רב-תרבותית, יש לתת את הדעת על ההרגלים, הנורמות והמנהגים התרבותיים של משפחות הילדים. כך עשוי להיבנות המכנה המשותף לדו-שיח עם ההורים.

בתחום זה, תוכל הגננת לבדוק את התייחסותה לעמדות ההורים באמצעות שאלות כגון אלו:

1. באיזו מידה אני מכירה את עמדות ההורים השונים ביחס לשאלות בסיסיות בחינוך?
2. באיזו מידה ההורים מודעים לעמדות החינוכיות של מערכת החינוך בישראל, המנחות אותי?
3. איך אשתף את ההורים בעמדות החינוכיות המנחות אותי?
4. מה תפקידי בקשר להנחלת ערכים ותפיסות חינוכיות להורים?
5. באיזו דרך אוכל לנהל דו-שיח עם ההורים ביחס לעמדות חינוכיות?
6. מה הם המשאבים האנושיים והמקצועיים העומדים לרשותי בליבון שאלות אלה ובקידום הדו-שיח עם ההורים?

כל הגן במה

שיחות עם הורים - הקושי כהזדמנות

"כל הגן במה" מערכה שניה, תמונה ב'

גננות רבות מצליחות ליצור תקשורת טובה עם ההורים כתוצאה מהקדשת זמן וחשיבה לדרכים להידוק קשר חשוב זה. ישנן גם גננות הנוהגות להיפגש ולשוחח עם ההורים של כל ילד וילד באופן שגרת. אך מטבע עבודתה של הגננת, רוב רובו של זמן העבודה שלה מוקדש לילדים. מכאן שעל הגננת לנצל את הזמן שנועד לשיחות עם ההורים באופן היעיל ביותר. גם כאשר הגננת נפגשת עם ההורים, בהביאם את הילד לגן או בסוף היום, ניתן ליצור תשתית טובה להמשך הקשר על-ידי יצירת אווירה נינוחה, העברת מסר של שותפות והתעניינות והזמנה לדו-שיח.

קורה לעיתים קרובות, שהגננת מזמינה הורים לשיחה דווקא כאשר מתעוררת בעיה כלשהי. ואז, אף אם הקשר בין הגננת לבין ההורים היה חיובי עד לאותו זמן, העלאת הבעיה על-ידי הגננת מעוררת מידה של מתח במפגש. ההורים מרגישים אחריות רבה כלפי ילדיהם הצעירים, שלא מכבר היו תלויים בהם באופן בלעדי. בנוסף לצורך הרגשי של ההורים להגן על ילדיהם, הם גם חשים שכל פגיעה בילד היא פוגעת גם בהם במידה מסוימת, שכן הורים נוטים לראות בילדיהם השלכה של העצמי (self).⁸ בהקשר זה עולות שאלות כגון:

- כיצד ניתן למסור להורים מידע על בעיה או קושי מבלי לגרום להם להתגונן או לנתק מגע?
- כיצד ניתן להפוך מצב טעון רגשית להזדמנות להידוק השותפות עם ההורים?

כאשר הגננת יוצרת קשר עם הורים לגבי בעיה המתעוררת, היא יכולה להיעזר במספר קווים מנחים: **קביעת עיתוי נוח:** רצוי להזמין את ההורים לשיחה בשעה המתאימה להם, ולמנוע בכך תוספת של אי-נוחות ומתח.

המפגש כהתייעצות משותפת: על הגננת לתקשר עם הורים הבאים מתרבויות מגוונות. חלקם דומים לה בעמדותיהם ובתפיסותיהם, חלקם שונים. בין העולים החדשים במיוחד ישנם רבים אשר עבורם המפגש עם הגננת מדגיש את תחושת הזרות והשוני. על-מנת לגשר על הפערים בעמדות ובתפיסות, כדאי להדגיש בפני ההורים, כבר בשלב ההזמנה, שמטרת השיחה המשותפת היא לקיים התייעצות משותפת על קידום הילד.

במצב שבו הורה מוזמן על-ידי גננת כדי לשמוע על בעיה שהתעוררה עם ילדו בגן, ההורה עלול להרגיש אי-נוחות או אפילו מותקף או ננזף. חשוב לצמצם במידת האפשר תחושות כאלה בקרב ההורים, כדי לאפשר קיומה של שיחה יעילה בין שווים. לשם כך, חשוב להציג את השיחה כהתייעצות הדדית, ולתת מקום מפורש לכך שההורים מכירים את הילד שלהם באופן מעמיק ושונה מההיכרות של הגננת אתו. רצוי לשאול את ההורים על התנהגותו של הילד בבית ולברר עמם כיצד הם תופסים את הצלחותיו, וכן את הצלחותיהם ביחס אליו. בשיחה ברוח זו, ברור למשתתפים שהגננת מכבדת את דפוסי ההורות במשפחה, ושההורים נתפסים על-ידיה כמבצעים את תפקידם כהלכה.

על-סמך דברי ההורים המספרים על האינטראקציה ביניהם לבין הילד בקרב המשפחה והמדגישים את האספקטים החשובים להם בחינוך הילד, ניתן להצביע על האופן בו הגננת מנסה לקדם את הילד באותם תחומים. בשלב זה, הגננת וההורים יכולים לבדוק את מידת ההתאמה הקיימת בציפיותיהם ובתקוותיהם ביחס לילד. כמו-כן, ניתן להרחיב את הדיבור על קשיים בהתייחסות לילד המשותפים להורים ולגננת, ואפילו לחלק ביניהם תפקידים בטיפול בנושא מסוים. לדוגמא, הורים המודאגים מפני שהתפתחות יכולת הציור מתעכבת, יכולים להתייעץ על דרכים לעודד התנסות גראפומוטורית, או לבקש מהגננת לעסוק בתרגול מכוון שהומלץ להם על-ידי מרפאה בעיסוק. כאשר ברור להורים שהגננת מבקשת להיות שותפה להורים, ואינה מבקרת את אופן התייחסותם אל הילד או דוחה את הילד עקב בעיה, ניתן לפרוס בפניהם קשיים או בעיות המתעוררים בגן, להציע דרכי טיפול או לבקש את עצתם ביחס לטיפול.

הצטרפות הגננת להורים בתהליך החינוך

מובן שלתנאים הסביבתיים יש השפעה על ההורים ועל התנהגותם. תנאי מצוקה ולחץ משפיעים על כל תפקודיהם, כולל תפקודם ההורי. היות הילד בריא ובעל מזג נוח הנם תנאים מסייעים. לעומת זאת, ילד בעל מזג קשה (כפי שיפורט בפרק הבא) מעורר התייחסויות אחרות אצל הוריו.

בנוסף להשפעת הסביבה ומזג הילד, מחקרים מעלים כי עמדות ואמונות של הורים ביחס לחינוך משפיעות גם הן על התנהגותם.

הורים הסבורים כי פיתוח כישורים חברתיים הנו דבר חשוב, משקיעים ביצירת תנאים מסייעים לכך. לדוגמא, הם מספקים הזדמנויות למשחק. כמו-כן, הם מארחים ילדים בביתם ומכוונים את ילדם להתחשב בהם. ילדיהם של הורים אלו מגלים כשירות טובה יותר בגן, הם יוזמים משחק ומשתמשים בדרכים מקובלות להשגת מטרות חברתיות.

מידת ההשקעה ההורית תלויה גם במידה שהם מייחסים את התפתחותה של הכשירות החברתית לגורמים חיצוניים לילד. הורים המאמינים כי התנסויות חברתיות תורמות לפיתוח מיומנויות חברתיות, וכן הורים העוסקים ישירות בהוראת מיומנויות כאלה, נוטים להיות פעילים יותר בטיפול היכולות החברתיות. לעומת זאת, הורים הסבורים שהכשירות החברתית מתבססת יותר על טבעו המולד של ילדם נוטים להשקיע פחות מאמצים בתחום זה.

ככל שההורים מייחסים לכשירות החברתית חשיבות וערך גבוהים יותר ומגלים בטיפול הכשירות החברתית מעורבות רבה - הם יתוגמלו ויחזקו על ידי ילדם, אשר יגלה יכולות בין-אישיות גוברות ומסוגלות גוברת ללמידה עצמאית.

מכאן, שהעמדות והאמונות ההוריות ומאפיינים של הילד משפיעים הדדית אלו על אלו¹⁰.

כל הגן במה

ומה ביחס להורות שמשבתבשת?

הורות עלולה להיות פחות טובה ומיטיבה בשל קשיים של הילד (קשיי התפתחות), קשיים בהורה עצמו (מחלות, דיכאון, חוסר בשלות אישית), או בשל נסיבות סביבתיות ומשפחתיות שונות (כהיעדר השכלה, עוני ואבטלה, אירועי חיים מלחיצים ועוד).

במקרים כאלו חשוב מאד לזהות את הקשיים מוקדם ככל האפשר ולסייע. הדבר יכול להיעשות על ידי הורדת רמות הסיכון (הקשיים הסביבתיים), באמצעות מתן תמיכות חברתיות, על ידי מתן טיפולים שונים וכן תוך התערבויות לשיפור כישורי הורות. אלו האחרונות עשויות לסייע, שכן ההורות בהחלט פתוחה לשינויים, ובתנאים מתאימים כאשר היא משתפרת - התוצאות באות לידי ביטוי בילדים. הגננת היא לעיתים הראשונה המזהה דפוסי הורות בעייתיים. כאשר הורים במצבים כאלה פונים אליה לקבלת עצה, ביכולתה לסייע ישירות, או לפנות לגורמים המתאימים לקבלת ייעוץ ועזרה.

כיצד יכולה הגננת לסייע להורים ולהצטרף אליהם בתהליך החינוך?

כפי שנאמר, הישגיהם של ילדים הם טובים יותר כאשר גם ההורים וגם המחנכים מציבים מטרות לימודיות ברורות, מספקים תנאי למידה מתאימים, מעודדים למידה, מאפשרים יצירת מערכות יחסים טובות בין הילדים לבין המבוגרים ובין ילדים לבין עצמם, ומהווים מודל ללמידה. ההמשכיות והעקביות של מסרים אלה בין ההורים לבין המחנכים היא מאוד משמעותית. אך לעיתים קרובות, חשה הגננת שבתקופה של השנה או השנתיים שבה הילד נמצא בגן, היה אפשר להספיק יותר, לטפל בו בהתאם לצרכיו ולקדמו יותר. חשוב לזכור שעצם פתיחת הדיאלוג עם ההורים הוא צעד ראשון בדרך הנכונה. כאשר הגננת מעוררת את תשומת לב ההורים לצורכי הילד, היא פותחת בתהליך החינוכי - תהליך הממשיך גם כשהילד עובר למסגרת הבאה. הילדים מבליים את מרבית זמנם מחוץ למערכת החינוכית; לעמדות ההורים יש השפעה מכרעת על התפיסות של הילדים ועל עמדותיהם כלפי המסגרת החינוכית. ל"הוראות הבימוי" של ההורים יש כוח רב, ולכן חשוב לחבור אליהם כשותפים בחינוך הילדים. באופן מעשי.

דרכים בהן יכולה הגננת להצטרף להורים:

- הגננת יכולה לפגוש את ההורים לשיחות עדכון ולהתייעצות הדדיות.
- הגננת יכולה להעביר להורים את המסר שהיא מודעת לכך שהם הדמויות המשמעותיות ביותר המשפיעות על הילדים, בעבר, בהווה ובעתיד.
- הגננת יכולה לבטא בפני ההורים את הערכתה על תרומתם להתנהגויות רצויות של הילד.
- היא יכולה לספק הזדמנויות לילדים לחוות חוויות משותפות טובות עם הוריהם על ידי ארגון פעילויות מהנות משותפות במסגרת הגן.
- הגננת יכולה לסייע להורים ליצור עבורם ועבור ילדיהם רשתות חברתיות, בעזרת הורים אחרים בקהילה.
- הגננת יכולה גם לספק להורים מידע והכוונה על גורמי הסיוע בגן ובקהילה.

